

EY, maatalous ja elintarvikkeiden hinnat: kommentti August Lepälle

RISTO VAITTINEN

August Leppä tarkastelee kirjoituksessaan *Panos-tuotos -hintamalli ei ole yksikäsitteinen* erilaisia tapoja mallintaa kauppapoliittisten muutosten hintavaikutuksia panos-tuotos-kehikossa. Artikkelissa viitataan tutkimukseeni maatalouden tukipolitiikan hyvinvointivaikutuksista (*Vaittinen, 1992*),¹ joten pari selventävää kommenttia on paikallaan. Tutkimuksessani olen pyrkinyt arvioimaan maatalouden tuontisuojausta johtuvaa tuotannon ja kulutuksen tehotonta kohtaantumista sekä siitä aiheutuvia kustannuksia. Perinteisesti tällaisissa osittais-tasapainomalleihin perustuvissa laskelmissa tarkastellaan maataloustuotteiden kysyntää ja tarjontaa. Koska maataloustuotteiden kysyntä on kuitenkin lähes kokonaan elintarviketeollisuuden väliuotekysyntää, on tämä lähtökohta kuluttajien hyvinvointivaikutusten tarkastelussa mielestäni puutteellinen. Laskelmani maatalouskaupan vapauttamisen vaikutuksista kuluttajan hyvinvoinnille pohjautuu arvioon maataloustuotteiden hintojen alentumisen vaikutuksista elintarvikkeiden kuluttajahintoihin sekä elintarvikkeiden kysynnän hintajoustoja hyödyntäviin hyvinvointitappiolaskelmiin.

Hintamuutoslaskelmissa olen käyttänyt panos-tuotos-kehikkoa. Laskelmieni perusteet olen dokumentoinut viitteellisesti ja ilmeisesti puutteellisesti. Tästä on ollut kuitenkin se hyöty, että se on innoittanut *August Lepän* sel-

vittämään laajasti panos-tuotos-hintalaskelmiin liittyviä mallintamisstrategioita.

Omassa tulkinnessani olen lähtenyt siitä, että teollisuuden osuus arvonlisästä sekä kaupan marginaali pysyvät ennallaan. Elintarviketeollisuuden osalta asetelmaa voi perustella sillä, että tämä toimiala on kansainvälisesti erittäin suljettu ja kotimarkkinasuuntautunut toimiala. Eräitä alhaisen jalostusasteen bulkkituotteita lukuunottamatta on vaikea uskoa, että kilpailu tulisi oleellisesti pienentämään marginaaleja elintarviketeollisuudessa. Oletus, että kilpailu siirtää kaiken väliuotepanoksissa tapahtuvan hintojen laskun kuluttajahintoihin, on mielestäni riittävän optimistinen. Sama pätee vähittäiskaupan marginaaleihin. Vähittäiskauppa tuottaa palveluita, joiden kustannukset täytyy kattaa. Hyödykekohtaiset *mark-up'it* perustuvat paikallisiin kilpailuasetelmiin sekä kuluttajien alttiuteen siirtää kysyntäänsä hintojen muutoksen seurauksena toisiin hyödykkeisiin. On mielestäni epäuskottavaa, että Euroopan yhteisön jäsenyys toisi lisää kilpailua vähittäiskauppaan. Suomalaiset markkinat ovat niin pienet että tuskin näemme saksalaista Hansia lihakaupan tiskin takana alentamassa paikallisen Väiskin marginaaleja. Laskelmani ovat tältä osin täysin uskonvaraisia. Ne eivät perustu mihinkään syvälliseen näkemykseen elintarvikkeiden hinnanmuodostuksen markkinarakenteista. Tätä voi puolustella ainoastaan sillä, ettei tietääkseni kukaan muukaan ole dokumentoinut perustellumpaa näkemystä uskonsa vahvistukseksi.

¹) Maatalouden tuontisuoja ja sen kustannukset Suomessa, *Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen Tutkimuksia* 39

Laskelmiini on lipsahtanut yksi valitettava virhe, joka selittää *Lepän* ja minun tulosten välisen eron lähes kokonaan. Referenssihintaa, johon maatalouskaupan vapauttamisen seurauksena laskettuja hintoja on verrattu, on laskettu nykyistä liikevaihtoveroa alhaisemmalla veroprosentilla. Kun tämä yksityiskohta otetaan huomioon, alenevat elintarvikkeet omien laskelmieni mukaan EY-vaihtoehdossa hieman yli 16 prosenttia keskimäärin. Tutkimukseni dokumentaatiossa on toinenkin kummallisuus, johon *Leppä* kiinnittää huomiota. Kotieläintuotteiden liikevaihtoverotuki on saatu lähes 40 prosentiksi. Tämä on saatu summaamalla maitotuotteiden ja lihatuotteiden verotuki yhteen painottamatta niitä alaryhmien suhteellisella koolla, joten tulos on varsin merkittävä kaksinkertaistaessaan todellisen tuen osuuden lopputuotehinnasta. Täällä raportointiin liittyvällä virheellä ei ole onneksi vaikutusta varsinaisiin hintalaskelmiin.

Koska omana tarkoitukseni on ollut arvioida maatalouden tuontisuoja ja sen hyvinvointivaikutuksia eikä paneutua elintarviketuotannon markkinarakenteen analysointiin, olen

käyttänyt panos-tuotos-mallin laskelmia paremman puutteessa hinta-arvioideni perustana. En ole tutkimuksessani pyrkinyt tekemään mitään varsinaista 'hinta-ennustetta', vaan käyttämään panos-tuotos-mallia hyvinvointilaskelmieni tukijalkana.

Hyvinvointivaikutusten suuruusluokassa päädyin siihen, että maatalouden tuontisuojaan tehokkuustappiot ovat runsaat kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta. Noin 80 prosenttia näistä tappioista menee maatalouden tuotannollisen tehottomuuden piikkiin. Tämä tarkoittaa sitä, että siirtämällä kuluttajien ja veronmaksajien taskuista rahaa noin 20 miljardia markkaa luodaan nettotuloja kansantalouteen noin kahdeksan miljardin markan edestä. Hyötysuhde ei tuossa ole todellakaan kovin suuri. Koska elintarvikkeiden kysynnän hintajoustot ovat pieniä, minun alunperin virheellisten ja *Lepän* täsmällisempien hinta-arvioiden eron vaikutus tehokkuustappioihin on jotain 0,04 toisen potenssin murto-osan luokkaa suhteutettuna kuluttajien kokonaistappioihin. Kuluttajien kokonaistappiota tuen maksajina tämän virheen korjaaminen kasvattaa toki enemmän.